

Josep Puigpelat i Pallarès**

RESUM

Es reflexiona sobre la complexitat del món agrari, sotmès a canvis constants que obliguen a adaptar les pràctiques agràries als nous coneixements científics i a les noves normatives. Unió de Pagesos treballa per informar i sensibilitzar la pagesia sobre les seves obligacions respecte al medi ambient. Es descriu la situació de la generació de residus en el sector agrari, els sistemes de gestió que s'han posat en marxa per a alguns dels residus i les mancances que hi ha en el model actual. Es contraposa els requeriments cada vegada més exigents de la Unió Europea amb la situació dels països tercers, amb normatives més laxes, però que exporten la seva producció a la Unió.

PARAULES CLAU: residu, normativa ambiental, Unió de Pagesos.

RESUMEN

Se reflexiona sobre la complejidad del mundo agrario, sometido a cambios constantes que obligan a adaptar las prácticas agrarias a los nuevos conocimientos científicos y a las normativas nuevas. Unió de Pagesos trabaja para informar y sensibilizar a los agricultores sobre sus obligaciones respecto al medio ambiente. Se describe la situación de la generación de residuos en el sector agrario, los sistemas de gestión que se han implantado para alguno de los residuos y las carencias del modelo actual. Se contraponen los requerimientos cada vez más exigentes de la Unión Europea con la situación de los países terceros, con normativas más laxas, pero que exportan su producción a la Unión.

PALABRAS CLAVE: residuo, normativa ambiental, Unió de Pagesos.

* 1r Congrés sobre Agricultura, Alimentació i Medi Ambient. Universitat Politècnica de Catalunya. Escola Superior d'Agricultura de Barcelona. Castelldefels, 2 i 3 de febrer de 2006.

** Unió de Pagesos de Catalunya, av. Francesc Cambó, 14, 3r B, 08003 Barcelona.

ABSTRACT

There is a reflection about the complexity of the agrarian world, which is involved in changes, that force to adapt it, into the new scientific knowledgements, and regulations. Unió de Pagesos works to give information to the farmers about their obligations with the environment. It also describes the situation of residue generation in the agrarian sector and the management systems of some kinds of residues, and the deficiencies of the actual system. Finally it opposes the stronger requirements that the European Union demands, in front of the soft ones from other countries who export their products to the E. U.

KEY WORDS: residue, ambiental requirement, Unió de Pagesos.

PROBLEMÀTICA DELS RESIDUS A L'AGRICULTURA CATALANA

La problemàtica dels residus a l'agricultura catalana s'ha de plantejar com qualsevol altra problemàtica. Primer, amb una definició clara del problema, per assegurar-se que hi ha un problema, i després, cal dimensionar el problema detectat per poder cercar solucions proporcionades.

El món agrari és molt complex i, actualment, també es veu arrossegat pel món de la imatge i la comunicació, que ha adquirit molta importància en la nostra societat. L'activitat agrària sempre ha conviscut amb el medi ambient. Al llarg de la història, l'agricultura i el seu entorn social han anat dibuixant un territori, format per camps i boscos, on la mà de l'home ha intervingut en equilibri amb la natura, perquè fer-ho d'una altra manera no tindria sentit.

Els nous coneixements científics, en constant evolució, han posat en evidència que pràctiques agràries impulsades durant anys en la major part dels casos per la mateixa administració i/o els tècnics comporten problemes que inicialment ningú no s'havia plantejat, precisament per la manca de certs coneixements. La detecció d'aquests nous problemes i la consciència de la seva existència s'ha traslladat a l'àmbit polític amb l'establiment de noves normes i prohibicions.

Els darrers anys hi ha hagut molts canvis:

a) Canvis en la realitat mediambiental a diferents escales territorials. Són constatables i mesurables, i especialment són percebuts els que tenim més a prop, els que ens afecten o els que constreixen per la via de la normativa legal. Però, a més de l'escala local i de l'entorn més proper, també n'hi ha hagut a escala planetària i amb efectes significatius.

b) Canvis en la normativa mediambiental en els diferents àmbits territorials i competencials (autonomia, estat, UE, tractats internacionals). Han estat considerables, especialment pel que fa a l'aplicació de normes bàsiques significatives.

c) Canvis en la percepció de la realitat ambiental i la seva gestió per part dels ciutadans i dels professionals pagesos. També han estat notoris, fruit de diversos factors: alguns, objectius (canvis en la realitat ambiental, fets), d'altres, subjectius (augment de la consciència ambiental, accés a informacions de diversa mena, percepció de la progressiva implantació de la normativa ambiental). És evident que la consciència ambiental ha augmentat. Una altra cosa és fins a quin punt la percepció és ajustada a la realitat o més aviat desviada per l'exageració subjectiva que a vegades comporten determinades informacions, determinades conceptualitzacions o determinades normatives. Veure quins han estat els canvis tant en la percepció dels ciutadans com en la percepció dels professionals pagesos és una qüestió fonamental. I, a continuació, cal fer els passos necessaris des de totes les instàncies implicades (institucions, mitjans de comunicació, societat civil) perquè una percepció ajustada a la realitat permeti fer un ús i una gestió responsables del nostre patrimoni ambiental.

Tots aquests canvis ens obliguen, a tots, a afrontar un procés d'adaptació constant; però el que és invariable és el fet que tots plegats compartim no només un territori, sinó també una mateixa preocupació pel futur del país on vivim.

El compromís ambiental de la Unió de Pagesos es va concretar a finals de l'any 2003 en la campanya «Fem vida. Comptem amb el medi ambient», que té com a objectius:

- Ajudar els pagesos a conèixer la normativa ambiental i com complir-la.
- Conscienciar els pagesos de la importància d'assolir els reptes ambientals.
- Donar a conèixer a la societat el paper de l'agricultura i les relacions amb el medi ambient, la realitat del sector i el que s'està fent per anar cada vegada més cap a una agricultura sostenible.

En el marc de la campanya «Fem vida», Unió de Pagesos va iniciar una campanya informativa i de sensibilització adreçada als pagesos per informar-los de les seves obligacions respecte al medi ambient i oferir camins i mitjans als professionals del sector perquè puguin assumir els nous reptes mediambientals. A més, es va editar la *Guia ambiental del pagès* (el setembre de 2003, actualitzada el 2005), que recull tota la normativa ambiental que afecta el sector agrari, per tal de posar a disposició de la pagesia d'una manera fàcil un primer nivell d'informació que els permeti fer front a la nova

situació. El 2006, des del sindicat es continua la tasca informativa als pagesos, centrada ara en el que implica la condicionalitat dels ajuts directes de la política agrària comuna que supedita el cobrament d'aquests ajuts al compliment d'una sèrie de requisits ambientals que els pagesos i les pageses han de conèixer.

Si s'assumís tot el que hi ha legislat actualment, ja s'arribaria molt lluny. S'ha legislat molt, però no s'ha posat el mateix esforç a millorar la gestió real de les explotacions agràries. La legislació ha d'anar acompanyada d'un canvi de consciència dels pagesos, i també s'ha de disposar dels mitjans necessaris per poder gestionar bé els canvis.

Si ens centrem en el tema de la generació de residus en el sector agrari, ens trobem que està caracteritzada per una gran dispersió dels punts de generació (més de 77.000 explotacions agràries), la generació d'una gran diversitat de residus, en petites quantitats i, en alguns casos, generats de manera esporàdica.

En canvi, generalment, els gestors de residus i les infraestructures de gestió estan allunyats de les zones agràries. Aquest fet fa que sigui difícil una gestió individual dels residus en l'àmbit de cada explotació.

En el marc general de la gestió de residus a Catalunya, basat en un model de gestió centrat en els gestors autoritzats de residus, les particularitats del sector agrari han fet que, només quan el tipus de residu i/o la normativa específica hi ha obligat (casos de residus especials com ara els envasos buits de fitosanitaris o residus no especials, com ara els cadàvers d'animals morts a les explotacions) i/o quan hi ha hagut una oportunitat de negoci (residus zosanitaris), s'hagin posat en marxa sistemes de gestió específics.

També, però, la major sensibilització del mateix sector i la inquietud per trobar solucions per a la gestió de determinats residus han fet possible que una proposta, impulsada per Unió de Pagesos i altres agents del sector, com és el cas de la recollida dels plàstics d'hivernacle, s'hagi pogut dur a la pràctica, amb el suport de l'administració.

Per tant, la situació actual és que hi ha una sèrie de residus que disposen d'un sistema de gestió específic: envasos buits de productes fitosanitaris, envasos de zosanitaris, oli usat de maquinària, plàstics d'hivernacle i túnel, i cadàvers d'animals morts a l'explotació. Per a la resta de residus que es generen en una explotació agrària, caldria diferenciar, segons el municipi, entre els que es poden assimilar a residus municipals, els que s'acceptarien a la deixalleria i els que, per la seva perillositat (residus especials no admesos en una deixalleria) o per la seva quantitat o volum, no serien admesos en una deixalleria.

En el món rural, per fer front a la gestió de tots aquests residus, cal un plantejament polític que permeti disposar de les infraestructures i els serveis necessaris que permetin una gestió correcta.

Un altre aspecte que té molta repercussió en els mitjans de comunicació són les dejeccions ramaderes que es relacionen directament amb la problemàtica de la contaminació per nitrats de les aigües subterrànies. Unió de Pagesos considera que la situació òptima és aquella en què la ramaderia està en equilibri amb l'agricultura i que l'ús prioritari de les dejeccions ramaderes ha de ser l'adobament del sòl agrícola.

Les dejeccions ramaderes utilitzades com un adob en el marc de l'explotació agrària no tenen la consideració de residu. En tot cas, per fer front a la situació actual de la ramaderia intensiva a Catalunya que implica una generació important de dejeccions, caldria buscar solucions sobre la base de les premisses següents:

— Les dejeccions ramaderes són un bon adob orgànic que cal promoure i els adobaments (orgànics i minerals) s'han de fer sempre amb criteris agronòmics. Per tant, s'han d'establir polítiques de potenciació i foment del seu ús.

— Cal donar més importància al paper social de les explotacions ramaderes, prioritzant les explotacions professionals lligades al teixit social del territori.

— S'han d'establir les mesures necessàries per tal que les explotacions ramaderes disposin de l'estructura, la tecnologia i l'organització necessàries que garanteixin una correcta gestió de les dejeccions ramaderes i la seva viabilitat.

— S'ha de fer front a la problemàtica dels excedents de dejeccions partint del coneixement dels excedents individuals de cada explotació ramadera.

— Cal substituir el concepte de *zones excedentàries de dejeccions* pel concepte de *explotacions ramaderes amb excedents estructurals*, que són aquelles que, tenint en compte les quantitats de dejeccions produïdes i les superfícies agrícoles disponibles, han sobrepassat les possibilitats d'aplicació de les dejeccions com a adob.

Per garantir una gestió correcta d'aquests excedents individuals són necessàries plantes de tractament amb tecnologies experimentades, que facilitin la gestió de les dejeccions ramaderes de manera individual o conjunta.

Un altre punt que cal tenir en compte són les diferències entre els requeriments de la Unió Europea (ambientals, sanitaris, de benestar animal, de qualitat, de seguretat alimentària, etc.), que cada vegada són més exigents, i els dels països tercers que exporten els seus productes als països de la Unió.

En un món globalitzat, creix de manera exponencial el comerç de productes agraris, tant per al consum com per entrar en processos de producció agrària. En aquest sentit, és important que es compleixi rigorosament la normativa referent a sanitat, qualitat i seguretat tant dels productes alimentaris per al consum com per als que han de ser utilitzats en la producció agrària. No pot passar que aquí tinguem una normativa de les més estrictes del món, que es compleix en un grau molt substancial, i que, en canvi, es deixin entrar de manera laxa tota una colla de productes produïts en condicions molt més permissives o, en el pitjor dels casos, sense control. Unió de Pagesos exigim que es rebutgin els productes que no compleixen les normatives vigents i es fomentin els etiquetats de referència.

Situacions així són perilloses per a la salut dels consumidors o la sanitat de les nostres produccions vegetals o animals, però també, fins i tot, en els casos que aquests danys no es produeixin (i millor que sigui així), el fet de deixar entrar productes obtinguts en un context de normativa ambiental laxa, permissiva o inexistent produeix una situació de competència deslleial, a la qual s'ha de posar remei. La solució és que les qüestions de sanitat i seguretat alimentàries i el respecte pel medi i per les persones en les condicions d'obtenció siguin harmonitzats i tinguts degudament en compte en els tractats internacionals que regulen aquests intercanvis comercials.

Com a reflexió final, cal tornar a posar l'èmfasi en la necessitat de donar suport al sector per seguir avançant, i en l'esforç que ha de fer, d'una banda, la pagesia, per actuar tenint en compte les coses que poden molestar, encara que no estiguin prohibides, i de l'altra, la societat, per acceptar amb normalitat l'activitat agrària i les seves particularitats.